

Еңбек ресурстарын дамыту орталығы дайындаған болжамға сәйкес, 2023-2030 жылдар аралығында жалдамалы жұмысшыларға сұраныс 2 миллионға жуық адамға дейін өседі деп күтілуде. Жалдамалы еңбекке ең жоғары сұраныс 2028 жылы жоспарланған, онда шамамен 261,4 мың адам жұмысқа қабылданады деп күтілуде. Бұл өсім ішінара әйелдердің зейнеткерлік жасының өсуі 2028 жылға дейін баяулауымен байланысты. Мәліметтерге сәйкес, 2023-2030 жылдар аралығында жалдамалы қызметкерлерге ең үлкен қажеттілік білім беру (395,6 мың адам), ауыл шаруашылығы (196,3 мың адам) және сауда (193,2 мың адам) салаларында болады. Білім берудегі жұмысшыларға сұраныстың артуы 2000-шы жылдардың басынан бастап елде туылған балалар санының көбеюіне байланысты, бұл "нәресте бумы" деп аталады.

Ауылдық жерлерде еңбек ресурстарын дамыту ауылдық аумақтардың тұрақты дамуын қамтамасыз етудің маңызды аспектісі болып табылады. Халықтың азаюы, білікті мамандардың жетіспеушілігі және заманауи технологияларға қол жетімділіктің шектелуі сияқты ауылдық жерлерде кездесетін қиындықтарға қарамастан, Еңбек ресурстарын дамыту ауылдағы өмір сүру деңгейін арттырудың негізгі факторы болуы мүмкін.

Кәсіптік даярлаудың тиімді бағдарламалары, кәсіпкерлікті қолдау, ақпараттық технологияларға қол жеткізуді қамтамасыз ету және халықтың өмір сүру сапасын арттыру жас мамандарды тартуға, еңбек жағдайларын жақсартуға және ауыл шаруашылығындағы өнімділікті арттыруға ықпал етуі мүмкін.

Демек, білім беруге, инфрақұрылымды дамытуға, жұмыс орындарын құруға және жергілікті кәсіпкерлерді қолдауға инвестиция салу ауылдық жерлердің тұрақты дамуына және олардың тұрғындарының әл-ауқаты мен өмір сүру сапасын жақсартуға ықпал етуі мүмкін. Ауылдық жерлерде еңбек ресурстарын сауатты басқару перспективалы және гүлденген қоғам құруда маңызды рөл атқарады.

Әдебиеттер

1. Aikyn.kz//Кәмила Еркін - Еңбек нарығы демографиялық дүмпуге дайын ба?, 2024 жыл// Ресми сайт: <https://aikyn.kz/261910/en-bek-naryg-y-demografiyalyk--dumpuge-dayyn-ba>
2. www.gov.kz//Халықты жұмыспен қамту орталықтары 2023 жылғы 1 шілдеден бастап Қазақстанда мансаптық орталықтар болып қайта құрылды//Ресми сайт:<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/press/news/details/582857?lang=kk>

Сыздыкова А.Н., 1 курс (Қарағанды Бөкетов университеті)
Ғылыми жетекші - PhD, профессор ассистенті Атабаева А.К.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНФЛЯЦИЯ

Инфляция әрдайым әр мемлекетте болатын. Қазақстан да ерекшелік емес. Желтоқсан айында Қазақстанда инфляция 10,3%-дан 9,8%-ға дейін төмендеді. Алайда, осы құлдырауға қарамастан, жыл қорытындысы бойынша еуразиялық экономикалық одаққа мүше елдер арасындағы тауарлар мен қызметтерге бағаның өсуі бойынша ел әлі де көшбасшы болып шықты. Мұндай қорытынды Еуразиялық экономикалық комиссияның деректері негізінде жасалуы мүмкін. Мысалы, одақтағы орташа инфляция 7,5%- ды құрады.

Жалпы, Қазақстан желтоқсан айында барлық дерлік санаттар бойынша көшбасшылыққа қарсы тұр. Бір жыл ішінде азық-түлік тауарларының бағасы 8,5%-ға өсті, ал ЕАЭО бойынша бұл көрсеткіш 7,8%-ды құрады. Армениядағы бағалар 4,5%-ға төмендеді. Одақтың басқа елдерінде азық-түліктің де бағасының өсуі Қазақстанға қарағанда төмен болды.

1 Кесте

Дисперсиялық талдау

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>F</i> маңызды л
Регрессия	7,00000	209,24047	29,89150	47,44951	0,0002
Қалдық	5,00000	3,14982	0,62996		
Барлығы	12,00000	212,39029			
	Коэффициенттер	Стандартты қате	t-статистика	P-мәні	Төменгі 95%
Ү-Қиылысы	252,069	36,03206	6,99	0,00092	159,44
X1 Орташа табыс	0,0003	0,00008	0,64	0,05496	-0,000
X2 Әлеуметтік аударымдар	-1,401	0,19552	-7,16	0,00082	-1,904
X3 Жұмыспен қамтылған халық	-0,021	0,00332	-6,40	0,00138	-0,029
X4 Жұмыссыз халық	0,021	0,02755	0,79	0,04652	-0,049
X5 еңбек өнімділігі индексі	-0,745	0,17987	-4,14	0,00895	-1,208
X6 Негізгі капиталды тұтыну	0,0002	0,00000	2,80	0,03770	3,3E-4
X7 Үй шаруашылықтарын ың ақшалай шығыстары	0,00003	0,00037	0,08	0,03519	-0,000

Қазақстандағы инфляцияға әсер ететін факторлар (1 кесте) көрсетілген. Осы коэффициенттерге сүйене отырып, инфляцияға ең үлкен әсер тигізетін факторларды бөліп шығуға болады. Сонда, инфляцияға әлеуметтік аударымдар ең үлкен және кері әсер тигізетінін көреміз. Яғни, әлеуметтік аударымдар өскен кезде, инфляцияның деңгейі төмендейді. Ал негізгі капиталды тұтыну ең кіші, әрі оң әсер етеді.

Бір жыл бұрын қазақстандықтар тауарлар мен қызметтер үшін бүгінгіден 13,1%-ға аз төледі. Қызметтерге баға ең көп – плюс 13,9%, азық-түлік емес тауарлар – 13,5%, азық-түлік тауарлары – 12,4%-ға қымбаттады.

Мұндай жағдайда, егер сіздің жалақыңыз жыл бойы өспеген болса, онда сіз кедей болдыңыз деп айтуға болады. Себебі 2022 жылы сол бағамен сатып алуға болатын қызметтер, өнімдер немесе жабдықтар үшін бүгінде бірнеше ондаған пайызға артық төлеу керек, ал ақша жоқ.

Өткен жылғы желтоқсанмен салыстырғанда бағаның өсуі 34,3%, минералды және ауыз су – 18,4%, сүт консервілері – 16,9%, алкогольді ішімдіктер мен темекі өнімдері – 15,6%, Айран - 2,5%, жұмыртқа - 13,4%, сары май - 13,3%, пастерленген сүт, жаңа піскен жемістер мен көкөністер - 12,8%, нан-тоқаш және ұн өнімдері - 12,3%, балық және теңіз өнімдері-12,1%, кондитерлік өнімдер – 10,7%-ға. 12,1%, кондитерлік өнімдер – 10,7%-ға.

Баға деңгейі жеке тауарларға – 12,4%-ға, жиһаз бен тұрмыстық заттарға – 11,8%-ға, асхана ыдысына – 11,4%-ға, киім-кешек пен аяқ киімге – 11,3%-ға, фармацевтикалық өнімдерге – 10,4%-ға, құрылыс материалдарына – 7,3%-ға өсті. Дизель отыны – 15,2%, бензин – 13,7%, баллондардағы сұйытылған газ – 13,6%-ға, көмір – 10,7%-ға қымбаттады.

Күрделі демалыс ұйымдарының қызметтеріне баға 16,8%-ға өсті. Санаторийлер – 15,8%, денсаулық сақтау – 13,6%, демалыс және спорттық іс-шаралар саласындағы қызметтер –

13,5%, шаштараздар мен жеке қызмет көрсету мекемелері – 12,8%, білім беру қызметтері – 9,6%, қоғамдық тамақтану – 8%. Такси тарифтері 9,1%, қалалық автобустар – 8,9%, қалааралық автобустар – 8,8%, әуе жолаушылар тасымалы – 8,6%, темір жол көлігінде – 7,3% өсті.

Қоқыс жинауға тарифтер 33,2%-ға, кәрізге – 28,8%-ға, орталықтандырылған жылытуға – 26,1%-ға, ыстық суға – 23,4%-ға, суық суға – 22%-ға, электр энергиясына – 19,9%-ға, тұрғын үйді ұстауға – 7%-ға өсті.

Бір жыл ішінде нан-тоқаш өнімдері мен жармаға бағалар 10,8%-ға, ет және ет өнімдеріне – 7%-ға өсіп, инфляцияға тиісінше 0,8 және 0,9 пайыздық тармаққа негізгі үлес қосты. Жұмыртқаға бағаның 13,4%-ға, сүт өнімдерінің (11,2%-ға) – 0,4 пайыздық тармаққа, жеміс-жидектер мен көкөністерге (9,5%-ға) – жылдық инфляцияға 0,5 пайыздық тармаққа өсуі.

Әдебиеттер

1 <https://stat.gov.kz/>

Тихомолова К. С., 4 курс (Карагандинский университет Букетова)
Научный руководитель – PhD, ассоциированный профессор Ламбекова А.Н.,
м.э.н., ст. преподаватель Шакирова Г.А.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

В современных условиях экологические проблемы и их влияние на окружающую среду занимают важное место в экономике страны. В частности, вопросы оценки ущерба, причиненного природе, оценка риска от этого ущерба, стоят как перед природопользователями, так и перед частными и государственными структурами, осуществляющими контроль.

При проведении экологического аудита основным источником экологической информации являются:

1) комплекс нормативно - правовых документов, определяющих установленный лимит воздействия на окружающую среду для конкретного природопользователя (аудируемого объекта), статистические показатели;

2) информация из отдельного средства экологического контроля объекта, на котором проводится аудит;

3) информация из региональных центров информационно - аналитического мониторинга.

Важным источником экологической информации является многоцелевая система – Единая государственная система мониторинга окружающей среды и природных ресурсов. Она включает не только наблюдения за состоянием окружающей среды и природных ресурсов, но и анализ данных об их фактическом состоянии для принятия управленческих и хозяйственных решений с целью обеспечения экологической безопасности, охраны, воспроизводства и рационального использования природных ресурсов, а также санитарно-эпидемиологического благополучия населения. Система направлена на создание информационной базы для реализации аргументированной системы государственного контроля в области охраны окружающей среды. Обмен информацией в рамках Единой государственной системы мониторинга окружающей среды и природных ресурсов осуществляется на безвозмездной основе в соответствии с перечнями, формами и сроками, утвержденными уполномоченным органом в области охраны окружающей среды по согласованию со специально уполномоченными государственными органами, осуществляющими мониторинг соответствующих видов природных ресурсов.

Важная информация в области охраны окружающей среды содержится в официальных изданиях органов государственного управления. В качестве примера можно назвать